

[Prilozi diplomskom radu]

Vuger, Stjepan

Supplement / Prilog

Publication year / Godina izdavanja: **2020**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:116:429895>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2023-12-07**

Repository / Repozitorij:

[Academy of Music University of Zagreb Digital Repository - DRMA](#)

PRILOG 1

USPOREDNI PRIKAZ LIBRETA I DIJELOVA DNEVNIKA IZ KOJIH JE SKROJEN

1. PRELUDIJ

2. ROĐENDAN

LIBRETO

Petak, već u zoru sam ustala, presretna sam bila, bio mi je rođendan. Ali u krevetu ostadoh još, prerano bje, obuzdavala sam znatiželju do tričetvrt sedam. No, dulje nisam izdržala; u sedam pođoh ja u dnevnu sobu da svoje poklončiće otvorim. Tu vidjela sam odmah tebe dnevniče, to mi je bio najljepši poklon. Tata i mama su mi darovali poklona pumo. Tek to za sad, sretna li sam što te imam.

DNEVNIK

nedjelja, 14. lipnja 1942.

Počet ću od trenutka kad sam te dobila, dakle od onog trenutka kada sam te vidjela na momemu stolu među ostalim darovima (kupnja pri kojoj sam i ja bila prisutna ne računa se).

U petak, 12. lipnja, već sam u šest sati bila budna; što je i razumljivo budući da mi je bio rođendan. No u šest sati još nisam smjela ustati, tako da sam svoju znatiželju morala suzdržavati do četvrt do sedam. Tada više nisam mogla izdržati pa sam pošla u blagovaonicu, gdje me umiljato pozdravila Moortje (mačka). Nešto poslije sedam otišla sam do tate i mame, a potom u dnevnu sobu kako bih otvorila darove. Prvo sam vidjela *tebe*, vjerojatno moj najdraži dar. Potom buket ruža, dvije duhovske ruže. Od tate i mame dobila sam plavu bluzicu, društvenu igru, bocu soka od grožđa, koji po meni ima okus po vinu (ipak se vino pravi od grožđa), slagalicu, kremu, novčanicu od 2,50 guldena i bon za dvije knjige. Dobila sam i još jednu knjigu....

3. ŠKOLA

LIBRETO

Nedjelja dvadesetprvog lipnja četrdesetdruge. A moj cijeli razred drhti jer skoro završna sjednica će bit. Profesor Kepler iz matematike ljuti se već dugo na mene jer brbljam, jer ja stvarno baš previše brbljam. Uzvratila sam njemu sve ženske brbljaju to je posve normalno. Majčica moja stalno priča kao i ja, čak i više. Ne mogu ništa protiv, kad to imam u krvi svojoj. Profesor Kepler prasne u smijeh pa se našali: "Kva,kva, mala patkica." A razred prasne u smijeh.

DNEVNIK

nedjelja, 21. lipnja 1942.

Draga Kitty,

svi u razredu drhte od straha. Razlog je, naravno, nadolazeća sjednica. Pola razreda se kladi tko će proći a tko ponavljati razred...

...Prilično se dobro slažem sa svim svojim učiteljima i učiteljicama. Ukupno ih je devet – sedam učitelja i dvije učiteljice **Gospoding Keesing, stari učitelj iz matematike, jako je dugo bio ljut na mene jer toliko puno brbljam.** Neprestano me upozoravao.....

..Razmišljala sam i razmišljala i tada mi je odjednom sinula ideja – ispisala sam svoje tri zadane stranice i bila sam zadovoljna. **Kao argumente navela sam da je pričanje karakteristično za žene, da ću dati sve od sebe da se suzdrži, ali da se toga nikad neću moći odviknuti, budući da moja majka priča koliko i ja, ako ne i više, i da se protiv naslijeđenih osobina ništa ne može učiniti. Gospodin Keesing se jako nasmijao mojim argumentima,** ali kada sam sljedeći sat opet nastavila s brbljanjem, dobila sam još jedan sastavak za zadaću. Ovaj put na temu „Nepopravljiva brbljavica“. I to sam predala pa se Keesing dva sata nije ništa žalio. Međutim, na trećem satu mu je uistinu bilo dosta. – **Anne Frank, za kaznu zbor pričanja, moraš napisati sastavak na temu „Ga, ga, ga, reče gospođa gakalica.“. Cijeli je razred prasnuo u smijeh.** I ja sam se morala nasmijati....

4. RAZGOVOR S OCEM

LIBRETO

U zadnje vrijeme je tata kod kuće vrlo često, u službu više ne smije ići. Baš strašno biti mora to kad ne smiješ više radit. U petak kad smo krenusmo u šetnju naćeo je temu obrazlagati o skrovištu. I rekao da će nam biti teško živjet bez kontakta sa ostalim svijetom. Ne smijemo nipošto predati se fašistima. I zbog toga sakrit ćemo se, ne čekati da nas SS uhvati. A nadam se da taj dan neće doć tako skoro.

DNEVNIK

nedjelja ujutro, 5. srpnja 1942.

Draga Kitty,

Podjela svjedodžbi u židovskom kazalištu u petak prošla je očekivano...

...Moja sestra Margot je, kao i uvijek, dobila izvrsne ocjene. Da kod nas postoji „*cum laude*“, ona bi zasigurno prošla s tom najvišom ocjenom, kad je toliko pametna.

Tata je u posljednje vrijeme često kod kuće – u uredu za njega više nema posla. Sigurno je grozno osjećati se nepotrebnim. Gospodin Kleiman je preuzeo *Opektu*, a gospodin Kugler *Gies&CO.*, tvrtku koja se bavi nadomjesnim začinima, utemeljenu 1941. godine.

Kada smo se prije nekoliko dana šetali našim trgom, tata je počeo pričati o skrivanju. Rekao je kako će nam biti teško živjeti odvojeno od ostatka svijeta. Ne želimo da naše stvari padnu u ruke Nijemaca, a još manje želimo da se i sami nađemo u njihovim rukama. Zato ćemo otići svojevotjno i nećemo čekati da nas oni pokupe.

– Ali tata, kad će to biti? – Govorio je tako ozbiljno da sam se uplašila.

– Ništa se ti ne brini – mi ćemo sve riješiti, a ti samo uživaj u svojem bezbrižnom mladom životu dok god možeš uživati u njemu. To je bilo sve. Oh, samo neka se ove sumorne riječi što kasnije obistine...

5. GESTAPOV POZIV

LIBRETO

Srijeda, osmog srpnja. Mnogo se zbiloga; prevrnuo se na glavu svijet. Gestapov poziv je stigao, nek otac dođe. A to znači „logor“. Mama je pošla k Van Daanovima propitati se moramo li već otići u naše tajno skrovište što skladište mog oca skriva. Van Daanovi zajedno s nama bit će nas sve skupa sedmero...

DNEVNIK

srijeda, 8. srpnja 1942.

Draga Kitty,

kao da je prošla cijela vječnost od nedjelje ujutro do danas. Toliko se toga dogodilo, kao da se cijeli svijet iznenada okrenuo naglavce...

...Malo poslije se na kuhinjskim vratima pojavila Margot, vidno uzrujana.

- **Tata je dobio poziv od SS-a** – prošaptala je.

- **Majka je već otišla kod gospodina Van Daana.** – (Van Daan je dobar prijatelj i očev poslovni partner.)

Strašno sam se uplašila, taj poziv – svatko zna što to znači. **U mislima mi se već pojavljuju koncentracijski logori i samice – nećemo valjda dopustiti da tata tamo ode?**

- Naravno da neće otići – rekla mi je Margot dok smo u sobi čekale majku. – **Mama je otišla k Van Daanu da ga pita možemo li sutra otići u svoje skrovište. Van Daanovi će se sakriti zajedno s nama, što znači da će nas biti sedmero.** – Tišina...

6. SKROVIŠTE

LIBRETO

Subota, jedanaesti srpnja, u pribježištu. Tama, mama i Margot teško podnose udarce i zvonjavu Vesternskog tornja, ali meni sviđa se baš, posebno kad zazvoni pred noć. Kuća dvorišna baš je idealno skrovište. Makar vlažno je i prohladno, a kosi stropovi niski. U Nizozemskoj nećeš naći bolje skloništa, sigurno ne. Ovaj mir u skrovištu, nervoznom me čini baš, a posebno duga tiha noć. Strah se uvlači u nas da nećemo nikad više skrovište napustiti. Da će nas naći i poubijati.

DNEVNIK

subota, 11. srpnja 1942.

Draga Kitty,

otac, majka i Margot još se uvijek ne mogu naviknuti na zvuk sata s Westertornea koji se oglašava svakih četvrt sata. Za razliku od mene – otpočetak mi se to sviđalo, pogotovo noću kada djeluje tako umirujuće...

...Čudno shvaćanje skrivanja, ali trenutačno je tako. **Stražnji dio kuće idealno je mjesto za skrivanje – možda je malo vlažno i nakrivljeno, ali vjerujem da u cijelom Amsterdamu i cijeloj Nizozemskoj ne postoji tako udobno skrovište...**

...Jedva čekam utorak da dođu Van Daanovi; bit će puno ugodnije i ne tako tiho. **Tišina me navečer i noću čini jako nemirnom** i dala bih sve na svijetu kad bi netko od naših zaštitnika mogao ovdje spavati...

7. NA PROZORČIĆU

LIBRETO

Često sjedim na oknu i virim van kroz rupu da vidim što se vani zbiva. Hodaju ljudi baš čudno je. Svi se neobično žure i nekamo jure, spotiču se na svoje vlastite noge. Ovo je radnička četvrt tu žive siroti, a djeca zapuštena jedna. Ovdje s okna mnogo toga vidim, brze aute, čamce, kišu i ljude skrivene pod kišobranom.

DNEVNIK

nedjelja, 13. prosinca 1942.

Draga Kitty,

udobno sjedim u prednjem uredu i kroz prorez teških zavjesa gledan van. Sumrak je, ali još ima dovoljno svjetla da ti mogu pisati. Čudno je gledati kako ljudi prolaze, kao da se svi strašno žure i gotovo spotiču o vlastite noge. Tempo biciklista ne može se uopće pratiti, tako da ne mogu ni vidjeti kakve osobe sjede na biciklima. **Ljudi u ovoj četvrti ne izgledaju baš privlačno, a djeca su toliko prljava da ih čovjek ni štapom ne bi dotaknuo – pravi slinavci iz sirotinjske četvrti, čiji govor gotovo da ne razumijem...**

...Ali što trabunjam: **mogu se ovdje vidjeti i druge stvari – auti, brodovi i kiša.** Slušam tramvaj i djecu i zabavljam se...

...Ah, **sada je počela padati kiša i većina ljudi skrila se pod kišobrane, vidim samo kabanice i poneki zatiljak s kapom...**

8. LJUDI KAŽU

LIBRETO

(1)Petak, šesnaesti listopada. Tko rat preživi, kažu ljudi, trebao bi sjećanja i doživljaje u romanu tiskati. Baš bi bila fora izdati roman, nazvala bih ga "Moje skrovište". Cijeli svijet bi pomislio sigurno da čita kriminalni roman. Nakon rata činit će nam se sve, nevjerojatno, pretjerano, ratne priče da su prenapuhane.

(2)Jedna loša novost. Posumnjao pomoćni je radnik, da se netko nalazi u kući. Ali nadam se da neće izdati sad čovjek nas taj.

Nevjerojatno, činit će se, što napisah, kad se bude čitalo.

DNEVNIK

srijeda, 29. ožujka 1944.

Draga Kitty,

Sinoć je ministar Bolkestein za *Radio Oranje* govorio o tome da bi se nakon rata trebala objaviti zbirka dnevnika i pisama. Naravno, svi su se odmah okomili na moj dnevnik. Zamisli samo kako bi bilo zanimljivo kada bih objavila roman o našem *Skrovištu*. Već bi zbog samog naslova ljudi pomislili da je riječ o detektivskom romanu.

Ali sada ozbiljno – desetak godina nakon rata sigurno bi bilo zabavno čitati kako smo mi Židovi ovdje živjeli, hranili se i o čemu smo razgovarali. Iako ti puno toga kažem, svejedno vrlo malo znaš o našem životu...

četvrtak, 16. rujna 1943.

Draga Kitty,

međuljudski odnosi ovdje su svakog dana sve gori. Za stolom se nitko ne usuđuje otvoriti usta (osim kada se ubacuje zalogaj hrane), jer ono što se kaže ili nekoga vrijeđa ili se pogrešno shvati...

...Ni drugi se ne osjećaju bolje. S lošim predosjećajem iščekuju velikog neprijatelja po imenu zima.

Još nešto što nas ne razveseljava je to što Van Maaren, koji radi u skladištu, postaje sumnjičav glede stražnje zgrade...

...Nama uopće ne bi bilo važno što gospodin Van Maaren misli o tomu da nije poznat kao nepovjerljiva i iznimno znatiželjna osoba koju nije lako prevariti...

9. OČAJ

LIBRETO

(1) Tegobe teške pritišću mene i vuku me u ponor. Ja osjećam se kao ptica pjeвица, što podrezanih krila jadno uzaludno skače, skače, skače, dok u tami crnoj stalno udara u tvrdi zid. "Sloboda je vani" glas viče u meni. Disati, živjeti želim. Dobro znam da nema nigdje izlaza. (2) Spavati idem, tako ću skratiti ove užasne sate pune zlokobne mrtve tišine.

DNEVNIK

petak, 29. listopada 1943.

(1), (2)

Draga Kitty,

...Inače, ja sam dobro, osim što uopće nemam teka.

Stalno slušam: „Kako loše izgledaš!“ Moram priznati da se uistinu trude kako bih bila u formi. Daju mi groždani šećer, riblje ulje, tablete kvasca i kalcija. **Često sam tankih živaca – osobito nedjeljom se osjećam jadno. Ozračje u kući tako je tjeskobno, teško je poput olova i sve je usporeno. Vani se čuje pjev ptica, a kuća je obavijena**

zatrašujućom mrtvačkom tišinom koja kao da me želi odvući duboko u podzemlje. U takvim trenucima tata, mama i Margot uopće mi nisu važni, **lutam od sobe do sobe, gore-dolje, osjećajući se poput ptice pjevice podrezanih krila koja u mrkloj tami udara u rešetke svojeg uskog kaveza.** „Izađi van, smij se, udahni svjež zrak!“ više neki glas u meni. **Više ništa ne odgovaran, liježem na divan i spavam kako bih skratila vrijeme, tišinu i užasan strah jer se oni nikako ne mogu ubiti.**

nedjelja, 12. ožujka 1944.

(2)

Draga Kitty,

... Jučer poslijepodne osjećala samo se toliko iscrpljeno zbog niza tužnih vijesti izvana **da sam legla na divan kako bih spavala. Htjela sam samo spavati kako ne bih morala razmišljati.** Spavala sam do četiri sata, kada sam morala otići u susjednu sobu...

10. SJEĆANJE

LIBRETO

Dok se prisjećam života do četrdesetdrugog ljeta, čini mi se sve nevjerojatno. To život bješe neke druge Anne. Isječak cijeli mog života je nestao. Djetinjstvo i školski dani su zauvijek nestali.

DNEVNIK

utorak, 7. ožujka 1944.

Draga Kitty,

kada razmišljam o svom životu iz 1942. godine, čini mi se nekako nestvarnim. Taj božanski život proživjela je jedna sasvim druga Anne Frank od ove koja je sad postala mudra. Da, bio je to božanski život. Na svakom koraku po pet obožavatelja...

11. SAN

LIBRETO

Jučer navečer, prije nego što sam zaspala, pojavila se preda mnom moja draga Liz. Odjednom bila je tu sva iscrpljena i bez snage. U dronjcima. Dobro vidjeh makar bio je mrak, da oslabila jako je. Njene krupne oči su gledale s prijekorom mene. Očima kao da htjede reći "Anna, napustila si me zašto, pomoz mi. Iz ovog me pakla oslobodi!" Ali njoj ja ne mogoh pomoći; zamolit ću Boga da on je zaštiti. Molim te Bože vrati je k nama opet. Molim te Bože, vrati je k nama opet...

DNEVNIK

subota, 27. studenoga 1943.

Draga Kitty,

sinoć, prije nego što sam zaspala, pred očima mi se pojavila Hanneli. Vidjela sam je pred sobom, odjevenu u dronjke, mršava i oronula lica. Oči su joj bile jako velike i

gledala me tako žalosno i prijekorno da sam joj u pogledu mogla pročitati: - Oh, Anne, zašto si me napustila? Pomozi mi, oh, pomozi, spasi me iz ovog pakla! A ja joj ne mogu pomoći, ja mogu samo promatrati kako drugi ljudi pate i umiru i zato moram sklopiti ruke i moliti Boga da nam je vrati. Vidjela sam samo Hanneli, nikog drugog, a znam i zašto...
...**Dragi Bože, pruži joj podršku, samo neka nije sama.** Oh, kad bi joj barem mogao reći da mislim na nju puna ljubavi i suosjećanja – možda bi joj to pomoglo da izdrži...

12. INTERLUDIJ

13. DUET BRAČNOG PARA VAN DAAN

LIBRETO

(1), (2)

Ispričat ću vama sad ko' šalu jednu svakodnevnu zgodu bračnog para Van Daan. Sad citiram:

"Puti!", tako ga naziva, "Zašto neće nas danas bombardirati Englezi?" „Pa zato jer vrijeme je danas baš loše.“ „Ali jučer je bilo jako lijepo vrijeme.“ „Ah, daj prekini! Bez kraja uvijek zboriš isto.“ „A zašto ne bih ja mogla sreći svoje mišljenje?“ „Dosta!“ „Što znači?“ „Dosta! Začepi, prekini, opet melješ.“ „A ja vjerujem da više invazije neće biti.“ „Dosta!“ „Što znači?“ „Dosta! Ušuti više, daj zaveži tu svoju gubicu! A kada meni pukne film, više nećeš znati što si htjela reći, neprekidno melješ cijeli dan! Trebalo bi ti začepiti ta idiotska brbljava usta!"

Pada zastor. O što nasmijala sam se. Mama i Peter su se suzdržavali.

DNEVNIK

utorak, 10. kolovoza 1943.

Draga Kitty,

...Gospođa nije ništa postigla, tako da mora smisliti nešto drugo. Nakon kratke stanke:

- Putti, stavi pregaču! Sutra ću opet morati čistiti mrlje s tvojega odjela!

- Neću se zaprljati.

Opet tišina, pa slijedi: - Putti, zašto ne sjedneš?

- Dobro mi je ovako, radije ću stajati?

Stanka.

- Putti, pazi, prskaš!

- Da, mama, pazim.

Gospođa traži novu temu. – **Reci mi, Putti, zašto Englezi sada ne bombardiraju?**

- **Zato što je vrijeme jako loše, Kerli!**

- **Ali jučer je vrijeme bilo lijepo pa svejedno nisu letjeli.**

- **Bolje da o tome ne razgovaramo.**

- **Zašto? Valjda se može i o tome razgovarati i izreći vlastito mišljenje?**

- **Ne može!**

- **Zašto ne?**

- **Hajde sad šuti, mamice.**

- Gospodin Frank uvijek odgovori svojoj supruzi.

Gospodin Van Daan bori se sa sobom, to mu je slaba točka protiv koje ne može, a gospođa opet počinje: - **Invazije nikada neće ni biti.**

Gospodin je problijedio – primjetivši to, gospođa pocrveni, ali svejedno nastavlja: -
Englezi ništa ne rade!
I bomba je eksplodirala. – Daj začepi, grom i pakao, već jedaput!
Mama se ne može suzdržati od smijeha, ja gledam ravno pred sebe...
...Peter psuje, ja se smijem i nestajem...

utorak, 16. svibnja 1944.

Najdraža Kitty,

Za promjenu (budući da je toliko dugo nismo imali) **pričat ću ti o maloj raspravi od jučer između gospodina i gospođe Van Daan...**

...

Gospodin (ustajući): **Začepi više tu svoju veliku gubicu. Još ću ti dokazati da sam u pravu, jednom će ti prisjesti, više ne mogu slušati to gundanje, no shvatit ćeš da nisi u pravu!**

(Kraj prvog čina.)

Jako sam se smijala, mama također, a Peter se jedva suzdržao...

14. LOPOV – srijeda, 5. kolovoza 1943. → stvarni datum je srijeda, 4. kolovoza 1943., ali datum je u prijevodu promijenjen radi broja slogova; u dnevniku je na taj datum drugi sadržaj, sadržaj se nalazi na datum srijeda, 1. ožujka 1944.

LIBRETO

Srijeda, peti kolovoz, četrdeset trećeg ljeta. U skladištu je netko bio, ali sva vrata i kvake bjehu nedirnutе. A možda je lopov ključeve imao. A što ako je to bio neki skladištar pa nas sad oda.

DNEVNIK

srijeda, 1. ožujka 1944.

Draga Kitty,

moji osobni problemi gurnuti su u pozadinu i to zbog...provale

...Kada je gospodin Van Daan sinoć oko pola osam, kao i obično, išao u Kuglerov ured, vidio je da su staklena vrata i vrata ureda otvorena...

- **Ovdje je bio lopov** – prostrujalo mu je kroz glavu...

...Peter je dobio zadatak da zaključa vrata. Van Daan je ispričao što je opazio prošle večeri i bili smo prilično uznemireni.

Cijeli slučaj se ne može drukčije objasniti nego da je lopov imao kopiju ključa, jer vrata nisu bila provaljena. Sigurno se ušuljao još rano navečer, zaključao za sobom vrata kad ga je Van Daan omeo, sakrio se dok ovaj nije otišao te pobjegao s plijenom i u žurbi ostavio otvorena vrata.

Tko može imati naš ključ? Zašto lopov nije otišao u skladište? Je li možda netko od naših skladišnih radnika bio počinitelj i neće li nas on izdati budući da je čuo Van Daana, a možda ga čak i vidio?...

15. RECITATIV

LIBRETO

Dok čučimo mi skupa, ja i Peter. Usred starudije prašnjave našeg potkrovlja. Sasvim mi smo blizu, ramenima se dodirujemo. I dok se zelenjet' tek počinju stabla, dok nas miluje toplo sunce, dok je nebo to tako plavo neku duboku osjećam čežnju.

DNEVNIK

petak, 14. travnja 1944.

Draga Kitty,

atmosfera je ovdje još uvijek jako napeta...

...Ponekad sam sentimentalna, kao što već znaš, ali ovdje još katkad ima mjesta za sentimentalnost. Kada Peter i ja sjedimo negdje između puno smeća i prašine na kakvom tvrdom drvenom sanduku, čvrsto zagrljeni, on s mojim uvojkom u ruci; kada ptice vani cvrkuću drhtavim glasom, kada vidiš kako drveće zeleni, kada te sunce mami van, kada je nebo tako plavo, oh, tada želim toliko toga!

Ovdje se mogu vidjeti samo nezadovoljna i mrzovoljna lica...

16. MISLIM NA PETERA

LIBRETO

(1) Pred spavanje u krevetu kad ležim, često mislim na Petra. (2) O nekoj čežnji potajnoj, nježnosti, što se niti sebi nismo usudili priznati. I ljubav koja čeka nas. Pa počnem misliti nešto posve drugo. Ne više na Petra, nego na nešto što veseli me još. Jer sada ostaju tek lijepa sjećanja nama. Moja prošlost, sunce, sloboda. (3) Na svijetu je najljepše meni u miru promatrati život sa tavanskog okna i ptičica pjev oslušivati, sunčeve zrake upijati, stisnuti jedno se k drugom, da jedno se k drugom, zanijemiti i nestati...

DNEVNIK

četvrtak, 6. siječnja 1944.

Draga Kitty,

(1)

moja žudnja za razgovorom s nekom osobom postala je toliko velika da mi je nekako palo na pamet da izaberem Petera...

...Navečer sam u krevetu plakala i plakala, ali to nitko nije smio čuti. Pomisao da moram moliti za Peterovu naklonost bila mi je jednostavno odbojna. Čovjek čini mnogo toga kako bi zadovoljio svoje želje, što možeš vidjeti po meni, jer sam odlučila češće posjećivati Petera i na neki ga način potaknuti na razgovor...

utorak, 7. ožujka 1944.

(2)

...Poslije Nove godine nastupila je druga velika promjena, moj san... koji mi je pomogao da otkrijem **žudnju za...jednim dječakom; ne za ženskim prijateljstvom, nego za**

muškim. Također sam u sebi otkrila sreću i oklop nečinjen od površnosti i radosti. S vremenom sam se smirila. Sada živim samo za Petera, jer o njemu će ovisiti mnogo toga što će se sa mnom poslije dogoditi.

Navečer kad ležim u krevetu i završavam molitvu riječima: „Hvala ti za sve dobro, drago i lijepo“, ispunjena sam radošću. Tada pomislim na „dobro“ – na skrivanje, zdravlje i svoje cijelo biće; „drago“ – na Petera, na ono što je još malo i osjetljivo i čemu se još ne usudimo dati ime, na ljubav, na budućnost, sreću; „lijepo“ što znači svijet, prirodu i neizmjernu ljepotu svih stvari, svega što je lijepo.

Tada ne razmišljam o bijedi, nego o onom lijepom što nam je još ostalo...

srijeda, 19. travnja 1944.

Draga moja,

(3)

...ima li što ljepše na svijetu nego sjediti pred otvorenim prozorom i promatrati prirodu, slušati cvrkut ptica, osjećati sunce na obrazu i držati dragoga u naručju? Tako je umirujuće i sigurno osjećati njegove ruke oko sebe, znati da je blizu, a ipak šutjeti: to ne može biti loše jer ovaj je mir dobar. Oh, kada nam barem nitko nikada ne bi smetao, pa čak ni Mouschi.

17. NA RUSKOM FRONTU (nije izvedeno u ovoj produkciji)

18. RACIJA

LIBRETO

Netko je kucao, tišina. Onda opet, buka dolje. U kući koraci, u kući, pa u sobi, na našem stubištu. Svi smo zadržali dah, pa čujemo samo otkucaje od sedmero nas. "Ta, ta". Koraci odjekuju svud, blizu, bliže, tu su! Netko tresne snažno tajni ormar. Još jednom snažno zatrese. Dolje nešto padne, a koraci se udalje. Smrtni strah savlada nas, jer tako blizu smrti nikad nismo bili kao noći te. Gestapo nije pronašao nas, pronašo' nije nas, ne, ne, nije nas!

DNEVNIK

utorak, 11. travnja 1944.

...Moja pretpostavka bila je točna, upravo je netko provalio u skladište. U kratkom roku, otac, Van Daan i Peter sišli su dolje. Margot, majka, gospođa Van Daan i ja smo čekalo...

...**Peter je čuo dva glasna udarca na odmorištu**, potrčao dolje i vidio da na lijevoj strani skladišnih vrata nedostaje jedna daska...

...**Bilo je pola jedanaest, zatim jedanaest, nije se čuo nikakav zvuk. Tata i Van Daan dolazili su k nama naizmjenice. Zatim, u jedanaest i petnaest, dolje buka. Kod nas se moglo čuti disanje svakog člana obitelji, inače se nitko nije pomaknuo. Koraci u kući, u privatnom uredu, u kuhinji i tada...na našim stubama. Sada se više nije čulo disanje, osam je srdaca udaralo. Koraci na našim stubama, zatim škripanje pomičnog ormara. Taj trenutak je neopisiv.**

- Sada smo gotovi! – rekla sam i vidjela sam kako nas petnaest još iste noći odvodi Gestapo...

...Nitko od nas nije se nikada nalazio u takvoj opasnosti kao te noći. Bog nas je jako zaštitio, zamisli samo: policija uz naš tajni ormar, svjetlo pred njim gori, a nisu nas primijetili!...

19. USAMLJENOST

LIBRETO

Mladi su usamljeni više no što su stari ljudi, što životno iskustvo imaju i nikada ne dvoje. Jer već znaju što život sve nosi. Za nas mlade ljude mnogo teže je sve naše stavove obraniti u sadašnjosti koja pretvara sve ideale u prah. Kad počneš sumnjati u pravu istinu i u pravednost, u Boga. Ideali, lijepe sanje, sretna budućnost za nas već ne postoje. A ako se i pojave odmah budu i ugašeni, jer stvarnost užasna njih ubije.

DNEVNIK

subota, 15. srpnja 1944.

...“ U dubini duše mladi su usamljeniji od starih.“ Ovu izreku zapamtila sam iz neke knjige i smatram je istinitom.

Je li onda istina da je odraslima ovdje teže nego mladima? Ne, to sigurno nije istina. Stariji ljudi imaju svoje mišljenje o svemu i ne kolebaju se što trebaju učiniti u životu, a što ne. Nama mladima dvostruko je teže držati se svoga mišljenje u razdoblju u kojem se ideali uništavaju i razaraju, u kojem ljudi pokazuju svoju najružniju stranu i sumnjaju u istinu, pravdu i Boga.

Svatko tko još tvrdi da je starijima ovdje u skrovištu puno teže, sigurno ne shvaća u kolikoj mjeri ti problemi opterećuju nas, mlade. Problemi za koje smo mi još možda premladi, ali koji se svaljuju na nas sve dok nakon dugog vremena ne pomislimo da smo pronašli rješenje, rješenje koje se ne može oduprijeti činjenicama koje ga ponovno poništavaju. **To je teškoća ovog vremena: tek što su se pojavili ideali, snovi i očekivanja, suočavaju se s najstrašnijom stvarnošću koja ih potpuno uništava.** Veliko je čudo što nisam odustala od svojim očekivanja, budući da se čine besmislena i neostvariva...

20. PASSACAGLIA

LIBRETO

(1) Pravo čudo da nisam već i zadnju nadu izgubila. Dok gledam kako se sve baš lagano pretvara u mrtvu hladnu pustinju. A nevjeme olujno bliži se nam i sve će nas sigurno ubiti. I čini se k'o na čistini još smo zadnjoj plavog neba. Oko nas paraju i blješte munje, a mrak se približava bliže i bliže. Progutat će i nas. Grčevito želimo spasiti se od njega. I guramo sve oko sebe. (2) Dok dolje ljudi hrabro bore se za život svoj. Na nebu gore svud vlada mir i sreća. Al' put do gore nam zatvara zavjesa i nema prolaza tu za nas. Približava nam se neizbježno nepremostivi crni zid, koji će nas sasvim sigurno zdrobiti. I još jedino mogu moliti očajno i tiho. Bože molim te, pusti nas na slobodu van!

DNEVNIK

subota, 15. srpnja 1944.

(1)

... Svatko tko još tvrdi da je starijima ovdje u skrovištu puno teže, sigurno ne shvaća u kolikoj mjeri ti problemi opterećuju nas, mlade. Problemi za koje smo mi još možda premladi, ali koji se svaljuju na nas sve dok nakon dugog vremena ne pomislimo da smo pronašli rješenje, rješenje koje se ne može oduprijeti činjenicama koje ga ponovno poništavaju. **To je teškoća ovog vremena: tek što su se pojavili ideali, snovi i očekivanja, suočavaju se s najstrašnijom stvarnošću koja ih potpuno uništava. Veliko je čudo što nisam odustala od svojim očekivanja, budući da se čine besmislena i neostvariva. Ipak, unatoč svemu, ja ih se držim, jer još uvijek vjerujem u unutrašnju dobrotu ljudi.**

Uistinu je nemoguće graditi sve na temeljima smrti, bijede i kaosa. Vidim kako se svijet polako sve više pretvara u pustinju, čujem kako se sve glasnije približava grmljavina koje će i nas ubiti, suosjećam s patnjom milijuna ljudi, a ipak, kada pogledam u nebo, mislim da će sve dobro završiti, da će prestati ova okrutnost i da će ponovno nastupiti mir u svijetu. U međuvremenu moram zadržati svoje ideale, možda će se još moći ostvariti u vremenu koje dolazi!

ponedjeljak uvečer, 8. studenoga 1943.

(2)

... Nas osmero iz skrovišta vidim kao komadić plavog neba, okružen teškim crnim kišnim oblacima. Okrugli omeđeni prostor na kojem stojim još je siguran, ali oblaci nam se sve više približavaju i krug koji nas razdvaja od nadolazeće opasnosti sve se čvršće steže. Sada smo toliko okruženi opasnošću i tamom da se međusobno sudaramo, očajnički tražeći spas. **Svi gledamo prema dolje, gdje se ljudi bore jedni protiv drugih; gledamo prema gore gdje je mirno i lijepo. U međuvremenu postajemo odsječeni tamnom masom koja nas ne pušta ni dolje ni gore, koja stoji ispred nas poput neprobojna zida i pokušava nas smrviti, ali još ne može. Jedino mogu vikati i preklinjati:**

- Oh, neka se krug raširi i otvori nam put!

21. FINALE

LIBRETO

(1) Sunce nam sjaji, nebo se plavi blještavo. (2) Baš neobično lijepo nam je vrijeme. I gore na tavan se uspinjem zraka nadisati. O ovdje s najdražeg mog mjesta kanala splet promatram ja Amsterdama moga. Ogojelo stablo što rosom blistavom sja. Jata raznih ptica, bijele galebove i k'o kiša srebra meni izgleda sve. Gledam krišom kroz otvoreni prozor na cijeli Amsterdam mojih snova. U nedogled do horizonta more kuća. Dok postoji to sve još, dok mogu još gledati život, zrake zlatnog sunca na ovoj blaženoj zemlji, neću se žaliti. Kad nekog muči teški jad, kad osjeća se sasvim sam tad' najbolji je lijek da izađe van i bude sam sa sobom. U prirodi s njime će biti dragi Bog. Jer ja to stvarno mislim, da samo priroda pomaže. Liječi naše boli. (3) Dok gledam u nebo plavo predosjećam da ovim se užasima primiče njihov kraj. Na ovoj zemlji mir i sreća će ponovno zavladati, samo da mi svoje ideale ne izgubimo. Hrabrost da sačuvamo jer će slabi pasti, snažni će preživjeti. Ja žrtvovat ću sve, i život ako treba dati. (4) A ako ostavi

me živu dragi Bog. Posvetit ću cijeli život bližnjima. (5) Tek sad' shvaćam da hrabrost i životna radost najviše znače u životu. Bogatstvo, slavu sve ostavljam s lakoćom. Jer duševni mir možeš tek načas prolazno izgubiti. Mir će se vratiti ponovno, život naš će ispuniti sreća. Sve dok smo živi, još bez straha stremimo nebu.

DNEVNIK

subota, 12. veljače 1944.

Draga Kitty,

(1)

sunce sija, nebo je plavo, puše prekrasan povjetarac a ja čeznem, toliko čeznem - za svime. Za razgovorom, za slobodom, za prijateljima, za samoćom. I toliko čeznem... za plakanjem!

srijeda, 23. veljače 1944.

Najdraža Kitty,

(2)

od jučer je vani prekrasno vrijeme i ja sam se potpuno oporavila. Moje pisanje, ono najdragocjenije što posjedujem, dobro napreduje. **Gotovo svakog jutra odlazim na tavan kako bih izbacila ustajali sobni zrak iz svojih pluća. Jutros, kada sam ponovno otišla na tavan, Peter je baš pospremao. Brzo je bio gotov, i dok sam ja sjedila na svom omiljenom mjestu na podu, i on je došao. Oboje smo promatrali plavo nebo, ogoljelo drvo kestena, galebove i druge ptice koje su u niskom letu izgledale kao da su od srebra.** To nas je toliko dirnulo i pogodilo da više nismo mogli govoriti...

...Promatrala sam ga sa svoga mjesta, a on je očito dao sve od sebe kako bi mi pokazao svoju snagu. **No, gledala sam i kroz otvoren prozor i pogledom sam obuhvatila velik dio Amsterdama, sve krovove, sve do obzora koji je bio tako svijetloplav da se jedva mogao razaznati.**

„Dokle god ovo postoji“, pomislila sam, „i dok god ja mogu uživati u tome – u sunčevim zrakama, u nebu bez oblaka – ne mogu biti tužna.“

Za svakoga tko je uplašen, usamljen ili nesretan, sigurno je najbolji lijek izaći van, negdje gdje je potpuno sam, sam s nebom, prirodom i Bogom. Jer tek tada i samo tada čovjek osjeća da je sve onako kako treba biti i da Bog želi ljude vidjeti sretno u jednostavnoj, ali lijepoj prirodi. Dokle god ovo postoji, a postojat će uvijek, znam da ima utjehe za svaku tugu, bez obzira na okolnosti-. I čvrsto sam uvjeren da priroda može otjerati mnoge nedaće.

(5)

...Kada sam jutros sjedila pred prozorom i gledala van te pomno promatrala Boga i prirodu, bila sam sretna, uistinu sretna. I, Peter, sve dok postoji ta unutarnja sreća, sreća zbog prirode, zdravlja i još mnogo toga, dok god to nosimo u sebi, bit ćemo neprestano sretni.

Bogatstvo, ugled – sve to možeš izgubiti, ali sreća koju носиš u srcu može se samo prikriti i bit ćeš sretna cijelog života.

Kada si sam i nesretan ili tužan, pokušaj za lijepog vremena iz potkrovlja gledati van. Ne u kuće i krovove, nego u nebo. Dok god možeš bez straha gledati u nebo, znat ćeš da si u duši čist i da ćeš opet biti sretna.

utorak, 6. lipnja 1944.

(3)

...Uzbuđenje u *Skrovištu*! Približava li se napokon dugo iščekivano oslobođenje, oslobođenje o kojem se toliko puno govorilo, ali koje je previše lijepo, previše bajkovito da bi se ikada ostvarilo? Hoće li nam ove, 1944. godina, podariti pobjedu? **To još ne znamo, li pokreće nas nada, ona nas ohrabruje, jača. Jer moramo hrabro pretrpjeti mnogobrojne strahove, nedaće i patnje. Sada moramo biti smireni i čvrsti. Sada moramo stisnuti zube i ne smijemo plakati. Plakati od jada može Francuske, Rusija, Italija i Njemačka, ali mi još nemamo pravo na to!**

subota, 15. srpnja 1944.

(3)

... Osuđujem se u neizrecivo mnogo stvari i stalno uviđam kako je tatina izreka istinita: „Svako dijete more se samo odgajati.“ Roditelji mogu djetetu samo dati savjet ili ga usmjeriti, a konačno oblikovanje nečijeg karaktera leži u rukama te osobe. **Osim toga, iznimno sam hrabra, osjećam se tako jaka i izdržljiva, tako slobodna i tako mlada!...**

utorak, 11. travnja 1944.

(4)

...**Ako me Bog ostavi na životu, postići ću više nego što je majka ikada postigla, neću ostati beznačajna, radit ću u svijetu i za ljude!...**

PRILOG 2

POPIS UNOSA U DNEVNIK I PRIZORA KOJI SADRŽAJNO ODGOVARAJU DATUMIMA UNOSA

1. 28. rujna 1942. (naknadna dopuna)
2. **nedjelja, 14. lipnja 1942.**
2 – Rođendan
3. ponedjeljak, 15. lipnja 1942.
4. subota, 20. lipnja 1942.
5. subota, 20. lipnja 1942.
6. **nedjelja, 21. lipnja 1942.**
3 – Škola
7. srijeda, 24. lipnja 1942.
8. utorak, 30. lipnja 1942.
9. petak, 3. srpnja 1942.
10. **nedjelja ujutro, 5. srpnja 1942.**
4 – Razgovor s ocem
11. **srijeda, 8. srpnja 1942.**
5 – Gestapov poziv
12. četvrtak, 9. srpnja 1942.
13. petak, 10. srpnja 1942.
14. **subota, 11. srpnja 1942.**
6 – Skrovište
15. petak, 14. kolovoza 1942.
16. petak, 21. kolovoza 1942.
17. srijeda, 2. rujna 1942.
18. ponedjeljak, 21. rujna 1942.
19. petak, 25. rujna 1942.
20. nedjelja, 27. rujna 1942.
21. ponedjeljak, 28. rujna 1942.
22. utorak, 29. rujna 1942.
23. četvrtak, 1. listopada 1942.
24. subota, 3. listopada 1942.
25. petak, 9. listopada 1942.
26. petak, 16. listopada 1942.
27. utorak, 20. listopada 1942.
28. četvrtak, 29. listopada 1942.
29. subota, 7. studenoga 1942.
30. ponedjeljak, 9. studenoga 1942.
31. utorak, 10. studenoga 1942.
32. četvrtak, 12. studenoga 1942.
33. utorak, 17. studenoga 1942.
34. četvrtak, 19. studenoga 1942.
35. petak, 20. studenoga 1942.
36. subota, 28. studenoga 1942.
37. ponedjeljak, 7. prosinca 1942.
38. četvrtak 10. prosinca 1942.
39. **nedjelja, 13. prosinca 1942.**
7 – Na prozorčiću
40. utorak, 22. prosinca 1942.
41. srijeda, 13. siječnja 1942.
42. subota, 30. siječnja 1943.
43. petak, 5. veljače 1943.
44. subota, 27. veljače 1943.
45. srijeda, 10. ožujka 1943.
46. petak, 12. ožujka 1943.
47. petak, 19. ožujka 1943.
48. četvrtak, 25. ožujka 1943.
49. subota, 27. ožujka 1943.
50. četvrtak, 1. travnja 1943.
51. petak, 2. travnja 1943.
52. utorak, 27. travnja 1943.
53. subota, 1. svibnja 1943.
54. petak, 18. svibnja 1943.
55. nedjelja, 13. lipnja 1943.
56. utorak, 15. lipnja 1943.
57. nedjelja, 11. srpnja 1943.
58. petak, 13. srpnja 1943.
59. petak, 16. srpnja 1943.
60. ponedjeljak, 19. srpnja 1943.
61. petak, 23. srpnja 1943.
62. ponedjeljak, 26. srpnja 1943.
63. četvrtak, 29. srpnja 1943.
64. utorak, 3. kolovoza 1943.
65. srijeda, 4. kolovoza 1943.
66. četvrtak, 5. kolovoza 1943.
67. ponedjeljak, 9. kolovoza 1943.
68. **utorak, 10. kolovoza 1943.**
13 – Duet bračnog para Van Daan (1), (2)
69. srijeda, 18. kolovoza 1943.
70. petak, 20. kolovoza 1943.
71. ponedjeljak, 23. kolovoza 1943.
72. petak, 10. rujna 1943.
73. **četvrtak, 16. rujna 1943.**
8 – Ljudi kažu (2)
74. srijeda, 29. rujna 1943.
75. nedjelja, 17. listopada 1943.
76. **petak, 29. listopada 1943.**
9 – Očaj (1), (2)

77. srijeda, 3. studenoga 1943.
- 78. ponedjeljak, 8. studenoga 1943.**
20 – Passacaglia (2)
79. četvrtak, 11. studenoga 1943.
80. srijeda, 17. studenoga 1943.
- 81. subota, 27. studenoga 1943.**
11 – San
82. ponedjeljak, 6. prosinca 1943.
83. srijeda, 22. prosinca 1943.
84. petak, 24. prosinca 1943.
85. subota, 25. prosinca 1943.
86. ponedjeljak, 27. prosinca 1943.
87. srijeda, 29. prosinca 1943.
88. nedjelja, 2. siječnja 1944.
89. srijeda, 5. siječnja 1944.
- 90. četvrtak, 6. siječnja 1944.**
16 – Mislim na Petera (1)
91. petak, 7. siječnja 1944.
92. srijeda, 12. siječnja 1944.
93. subota, 15. siječnja 1944.
94. subota, 22. siječnja 1944.
95. ponedjeljak, 24. siječnja 1944.
96. četvrtak, 27. siječnja 1944.
97. petak, 28. siječnja 1944.
98. četvrtak, 3. veljače 1944.
- 99. subota, 12. veljače 1944.**
21 – Finale (1)
100. nedjelja, 13. veljače 1944.
101. nedjelja, 14. veljače 1944.
102. srijeda, 16. veljače 1944.
103. petak, 18. veljače 1944.
104. subota, 19. veljače 1944.
- 105. srijeda, 23. veljače 1944.**
21 – Finale (2)
106. nedjelja, 27. veljače 1944.
107. ponedjeljak, 28. veljače 1944.
- 108. srijeda, 1. ožujka 1944.**
14 – Lopov
109. četvrtak, 2. ožujka 1944.
110. petak, 3. ožujka 1944.
111. subota, 4. ožujka 1944.
112. ponedjeljak, 6. ožujka 1944.
- 113. utorak, 7. ožujka 1944.**
10 – Sjećanje
16 – Mislim na Petera (2)
- 114. nedjelja, 12. ožujka 1944.**
9 – Očaj (2)
115. utorak, 14. ožujka 1944.
116. srijeda, 15. ožujka 1944.
117. četvrtak, 16. ožujka 1944.
118. petak, 17. ožujka 1944.
119. nedjelja, 19. ožujka 1944.
120. ponedjeljak, 20. ožujka 1944.
121. srijeda, 22. ožujka 1944.
122. četvrtak, 23. ožujka 1944.
123. ponedjeljak, 27. ožujka 1944.
124. utorak, 28. ožujka 1944
- 125. srijeda, 29. ožujka 1944.**
8 – Ljudi kažu (1)
126. petak, 31. ožujka 1944.
127. subota, 1. travnja 1944.
128. ponedjeljak, 3. travnja 1944.
129. utorak, 4. travnja 1944.
130. četvrtak, 6. travnja 1944.
- 131. utorak, 11. travnja 1944.**
18 – Racija
21 – Finale (4)
- 132. petak, 14. travnja 1944.**
15 – Recitativ
133. subota, 15. travnja 1944.
134. nedjelja ujutro, 16. travnja 1944.
135. ponedjeljak, 17. travnja 1944.
136. utorak, 18. travnja 1944.
- 137. srijeda, 19. travnja 1944.**
16 – Mislim na Petera (3)
138. petak, 21. travnja 1944.
139. utorak, 25. travnja 1944.
140. četvrtak, 27. travnja 1944.
141. petak, 28. travnja 1944.
142. utorak, 2. svibnja 1944.
143. srijeda, 3. svibnja 1944.
144. petak, 5. svibnja 1944.
145. subota, 6. svibnja 1944.
146. nedjelja ujutro, 7. svibnja 1944.
147. ponedjeljak, 8. svibnja 1944.
148. utorak, 9. svibnja 1944.
149. srijeda, 10. svibnja 1944.
150. četvrtak, 11. svibnja 1944.
151. subota, 13. svibnja 1944.
- 152. utorak, 16. svibnja 1944.**
13 – Duet bračnog para Van Daan (1), (2)
153. petak, 19. svibnja 1944.
154. subota, 20. svibnja 1944.

155. ponedjeljak, 22. svibnja 1944.
156. četvrtak, 25. svibnja 1944.
157. petak, 26. svibnja 1944.
158. srijeda, 31. svibnja 1944.
159. ponedjeljak, 5. lipnja 1944.
160. utorak, 6. lipnja 1944.
21 – Finale (3), (5)
161. petak, 9. lipnja 1944.
162. utorak, 13. lipnja 1944.
163. srijeda, 14. lipnja 1944.
164. četvrtak, 15. lipnja 1944.
165. petak, 19. lipnja 1944.

166. petak, 23. lipnja 1944.
167. utorak, 27. lipnja 1944.
168. petak, 30. lipnja 1944.
169. četvrtak, 6. srpnja 1944.
170. subota, 8. srpnja 1944.
171. subota, 15. srpnja 1944.
19 – Usamljenost
20 – Passacaglia (1)
21 – Finale (3)
172. petak, 21. srpnja 1944.
173. utorak, 1. kolovoza 1944.

PRILOG 3

PODJELA PO SCENAMA I PRIZORIMA S DATUMIMA DNEVNIČKIH UNOSA

1. PRELUDIJ

1. SCENA

2. Rođendan – 14. lipnja 1942.
3. Škola – 21. lipnja 1942.
4. Razgovor s ocem – 5. srpnja 1942.
5. Gestapov poziv – 8. srpnja 1942.

2. SCENA

6. Skrovište – 11. srpnja 1942.
7. Na prozorčiću – 13. prosinca 1942.
8. Ljudi kažu – 29. ožujka 1944., 16. rujna 1943.
9. Očaj – 29. listopada 1943., 12. ožujka 1944.
10. Sjećanje – 7. ožujka 1944.
11. San – 27. studenog 1943.

12. INTERLUDIJ

3. SCENA

13. Duet bračnog para Van Daan – 10. kolovoza 1943., 16. svibnja 1944.
14. Lopov – 1. ožujka 1944.
15. Recitativ – 14. travnja 1944.
16. Mislim na Petra – 6. siječnja 1944., 7. ožujka 1944., 19. travnja 1944.
17. Na ruskom frontu (nije izvedeno)

4. SCENA

18. Racija – 11. travnja 1944.
19. Usamljenost – 15. srpnja 1944.
20. Passacaglia – 15. srpnja 1944., 8. studenog 1943.
21. Finale – 12. veljače 1944., 23. veljače 1944., 6. lipnja 1944., 15. srpnja 1944., 11. travnja 1944.